

ЗАВРЪЩАНЕТО НА ОБЩЕСТВЕННОТО ВОДОСНАБДЯВАНЕ

съставители

Мартин Пиджън

Дейвид А. Макдоналд

Оливие Худеман и

Сатоко Кишимото

Анарес

София

2013

СЕРИЯ ТЕРА

Серия Тера е посветена на различните социални, екологични и други движения и борби, които показват и доказват, че един друг свят е възможен тук и сега. Тя се опитва да създаде мост между глобалните прогресивни движения за справедливост, солидарност и самоуправление и местната съпротива срещу политическия, икономически и културен натиск на пазарната икономика и представителната демокрация.

В „Хейнския цикъл“ на Урсула Ле Гуин Тера е Земята. Историята на Тера е предупреждение към самите нас. С действията си, основани на експлоатация и йерархичност, егоизъм и конкуренция, дискриминация и подтисничество, теранците предизвикват апокалипсис не само за собствената си цивилизация (населението се срива от девет на половин милиард души), но и за планетата като цяло.

Remunicipalisation: Putting Water Back into Public Hands

Edited by Martin Pigeon, David A. McDonald,
Olivier Hoedeman and Satoko Kishimoto

First published in March 2012 by Transnational Institute, Amsterdam

© Transnational Institute, Amsterdam

Завръщането на общественото водоснабдяване

Съставители: Мартин Пиджън, Дейвид А. Макдоналд, Оливие Худеман и
Сатоко Кишимото

© Превод: Жана Цонева (гл. 1), Николай Кърков (гл. 2), Мадлен Николова
(гл. 3 и 4), Венета Медарова (гл. 5 и 6), Мартин Петров (гл. 7)

© Редакция: Георги Медаров

© Художник на корицата, графичен дизайн, библиотечно оформление и
предпечат: Филип Панчев

© Anagres, София, 2013

*This publication has been made possible with the financial support of
Transnational Institute, Amsterdam*

*Тази публикация е възможна с финансовата подкрепа на
Transnational Institute, Amsterdam*

T

N

I

Creative Commons

Признание-Некомерсиално-Без производни 2.5 Бългрия License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/bg>

ISBN 978-954-92985-8

Въведение	
За българския опит с концесионния модел и неговото бъдеще	8
Розалина Бабуркова и Георги Медаров	
Първа глава	
Ремунисипализацията работи!	24
от Дейвид А. МакДоналд	
Втора глава	
Une eau publique pour Paris. Знаков успех в сърцето на частното водоснабдяване	46
Мартин Пиджън	
Трета глава	
От фиаско до DAWASCO: Ремунисипализация на системите за водоснабдяване в Дар ес Салаам, Танзания	68
Мартин Пиджън	
Четвърта глава	
Обществени води: Буенос Айрес в мътни води	92
Даниел Аспиасу и Хосе Естебан Кастро	
Пета глава	
Кой поема рисковете?	112
Поемането на водоснабдяването и канализацията обратно от общината в Хамилтън, Канада	
Мартин Пиджън	
Глава Шеста	
Мочурлива политика: Създаването на „публично“ водоснабдяване в Малайзия	136
Мартин Пиджън	
Глава седма	
Поглед към бъдещето: Какво следва за ремунисипализацията оттук-нататък?	156
Оливие Хьодеман, Сатоко Кишимото и Мартин Пиджън	

въведение към българския читател

За българския опит с концесионния модел и неговото бъдеще

Розалина Бабуркова и Георги Медаров

Политическите залози на дебата за водата

В България 2013 г. ще остане в историята с масовите протести. Февруарското недоволство започна като спонтанна реакция срещу непосилните битови сметки. Протестиращите тогава изискаха премахване на монополите и повече граждански контрол. Лятната вълна от недоволство пък бе породена от сливането на икономическа и политическа власт. Много бе направено за разделението и разграничението между двете социални движения, но, от определена гледна точка, те споделят подобни критики срещу недостатъците на съвременната представителна демокрация и подчинението на политиката на пазара. Независимо дали става дума за монополите в обществените услуги, способни да манипулират решенията на регулаторните органи в свой интерес, или получаването на пряка публична власт от страна на едри предприемачи, от т.нар. “кръгове от фирми”. Сходно недоволство се изразява и от гражданите на развитите демокрации: от възмутените в Испания, искащи “реална” демокрация, до окупиращите в САЩ срещу икономическите неравенства. Всички се възприемат като управлявани от сили извън техния контрол. Без значение дали тези сили са водоснабителни, електроснабителни или медийни “монополи”, или пък международните кредитори, налагащи антидемократични политики в името на “ефективните” пазари. Освен общ гняв, гражданите споделят и трудността да артикулират конкретна и ясна алтернативна политика, отвъд чистото (и разбираемо) отхвърляне на политическата класа.

Тази книга се стреми да опровергае последното като представи серия примери за алтернативи в конкретно поле: водоснабдяването. Именно управлението на водата и нейния силен символен заряд се

оказва в ядрото на битката за различно бъдеще. Книгата картографира част от разрастващото се глобално движение за изграждане на нов модел за публично управление на водоснабдяването и канализацията (ВиК). Този модел има различни лица, но споделя общ стремеж не просто за възстановяване на старото държавно или общинско управление. Той цели създаването на иновативни инструменти за гражданско участие и контрол в управлението на водата.

Новостта на описания в книгата феномен представлява и известна трудност в превода на заглавието. Ремунисипализация¹ на български звучи непонятно. Това обаче е неологизъм, целящ да улови политическия характер на новите форми на гражданска съпротива срещу приватизацията. Терминът цели да покаже, че не става дума просто за национализация, а за същевременна демократизация в управлението на сектора. С други думи: понятието се стреми да преоткрие политическия характер на глобалната битка за водата.

В този смисъл книгата “Ремунисипализация – Водата обратно в обществени ръце” идва съвсем навреме. Казусите в нея предоставят важни поуки за това как трябва (или не) да протече една ремунисипализация на водните услуги. Но и най-вече ни напомнят, че водоснабдяването, а и пренебрегнатата “мръсна” посестрима канализацията, са пряко свързани с политиката. Всъщност, те са политика: политика са на международни организации от типа на Световната банка, налагащи неолиберални принципи на управление чрез приватизацията на обществените услуги. Политика са и на граждански организации и движения, лобиращи за всеобщ достъп до вода като човешко право. Политика са и на гражданите в ролята им на потребители, в моментите, когато чрез неплащане на сметки или недопускане на инкасатора да отчете водомера, изказват своя (иначе нечут) “политически глас”² на недоволство. Последното е провокирано от редица проблеми: от лошо качество на самата предоставена услуга до общо разочарование от управляващата ги система.

Наблягайки на политическия аспект на водоснабдяването, този специален увод към българското издание цели да представи накратко

---

1 От municipality - община. Ремунисипализация буквално е реобщинизация.

2 Newbery, D.M. (2001) *Privatization, Restructuring and Regulation of Network Utilities: The Walrus-Pareto Lectures*, Cambridge, MA: The MIT Press.

Въведение

проблематиката около ВиК сектора в България и “приватизацията”³ на Софийска вода, полагайки тези теми в международен контекст.

Публични или частни капитали за водния сектор?

В исторически план, инвестициите в добре развитите ВиК мрежи в Европа, Северна Америка и Япония са финансирани предимно от държавата чрез данъци. Преимствата на публичното финансиране не са само икономически (като ниски лихви). Преди всичко те са обществени като ползите за човешкото здраве. Например, ниското покритие на канализационната мрежа означава, че всички, включително и свързаните, са изложени на риск от наводняване на имотите им с мръсни води от несвързаните им съседи⁴. Конкретно в София, над 12 години след началото на концесията, една трета от града е без канализация. Още повече, че и невключените са принудени да заплащат за “услугата”.

Приватизацията се представя като мярка за повишение на конкурентоспособността, но това е невъзможно във водния сектор. Инженерната инфраструктура е естествен монопол и въпреки дългогодишните усилия за либерализация на такъв вид услуги, конкуренция почти няма. В Англия и Уелс, Законът за водата от 1974 г. утвърждава 10 регионални ВиК дружества, които биват обявени на публичен търг. Лицензите на новите частни собственици им дават право на 25 години предупреждение за прекратяването на договора. Във Франция, над 90% от водния пазар е в ръцете на три компании – Веолия, Суец и САУР (SAUR), разследвани от Европейската комисия по обвинения в съглашателство чрез джойнт венчъри⁵.

Независимо от усилията на Световната банка и други влиятелни международни организации, едва 10% от водоснабдителните системи по света са частни. Както показва настоящата книга, този дял

---

3 Терминът “приватизация” се използва тук като общо определение за широк набор от политически инициативи, променящи собствеността и контрола над ресурсите от публични в частни и включва всякакви видове публични-частни партньорства.

4 Hall, D. (2012) “History, economics and politics of private and public water”, Seminar presentation, November 2012, University College London.

5 Hall, D. and E. Lobina (2012) *Utterly uncompetitive – the home lands of eternal water privatisations*, London: PSIRU, online: http://www.world-psi.org/sites/default/files/documents/research/psiru_water_competition_eu_short.pdf

За българския опит с концесионния модел и неговото бъдеще

даже спада, поради огромната съпротива срещу приватизацията на водата. Недоволството не е свързано само с довода, че водата е основно човешко право. Критиката е насочена предимно срещу повишаването на цените и недостига на инвестиции след приватизацията. По ирония на съдбата нуждата от инвестиции са първопричината за въвличане на частния сектор, но именно липсата им е чест аргумент срещу приватизацията⁶. Освен, че частните компании не инвестират достатъчно, те се възползват и от множество публични средства. В периода 1991-2009 Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) и Международния валутен фонд (МВФ) са вложили 824 милиона евро в частни водни проекти. Основната част от парите отиват в Суец и Веолия за проекти в Източна Европа, и Централна Азия, като 65% са капиталови инвестиции⁷.

С изключение на Англия и Уелс, където водоснабдяването е изцяло частно, приоритет в Европа е общинската собственост. Само в някои големи градове управлението е концесионно, като най-популярен е френският модел. При него публичните активи се предават на концесионер за стопанисване, разширяване, модернизация и събиране на сметките за определен период, обикновено минимум 25 години. След изтичането на срока всички построени от концесионера активи остават за публичния орган⁸.

Настоящата тенденция към ремунисипализация в Европа е резултат от редица ключови фактори: изтичане на текущи договори; обществена съпротива; по-добри възможности за постигане на целите на общественото обслужване; по-висока ефективност и по-ниски капиталови, и транзакционни разходи на общественото управление. Успешното връщане на водоснабдяването в обществени ръце може да донесе и допълнителни приходи към общинския бюджет⁹. Не трябва да се пренебрегват и важни световни събития като водните войни в Боливия от 2000 г. Тогава, след като американската корпорация Бехтел приватизира водата, скачат цените и това довежда до социален бунт в град Кочабамба. Правителството е принудено да отмени договора и сега в Боливия се експериментира с кооперативни

---

6 Hall, 2012.

7 Пак там, 2012.

8 Пейчев, Т. (2011) "Управление на ВиК Сектора в Република България", *Билаква*, брой 1, стр. 54-65.

9 Hall, 2012.

Въведение

форми на управление на ВиК. Друг важен момент е декларацията на ООН от 2010 г., провъзгласяваща водата за всеобщо човешко право. Идеята, че водата е право, а не стока, бе залегнала и в италианския референдум от 2011 г. Тогава над 95% гласуваха, че водата не трябва да се приватизира и не може да носи икономическа печалба.

Българския опит с концесияния модел

ВиК секторът в България започва да се развива в края на XIX век с първия инженерен проект, снабдяващ с вода от Витоша тогавашните 40 000 жители на София. За цял век, до 1989 г., България достига една от най-високите степени на централно водоснабдяване в света: 98,9% от населението. До този момент, инвестициите са се осигурявали от държавата и общините, с единна цена на водата за цялата страна¹⁰. В началото на прехода към пазарна икономика започват и първите опити за частична приватизация на мрежата. Същевременно, съгласно договор за заем със Световната банка, водоснабдителните дружества в страната се преобразуват от държавни в държавно-общински с тенденцията след време да станат изцяло общински¹¹. Сегашният хаос със ВиК активите в страната е резултат от тези промени. Те могат да бъдат общинска, държавна, или както никъде другаде в Европа, държавно-общинска собственост^{12 13}.

До водната концесия в столицата се стига след като дружеството се оказва неспособно да привлече средства за нужната модернизация на мрежата. Софийска община се обръща за финансова помощ към ЕБВР, която поставя изричното условие да има концесия, за да се отпуснат средствата¹⁴. „Софийска вода” АД е създадена през октомври 2000 г. по силата на 25-годишен договор за концесия. Чрез него Столична община претостъпва на дружеството експлоатацията и поддръжката на столичното ВиК. Акционерният капитал се разпределя между Софийска община (25%, по-късно 22,9%), която остава собственик на всички активи, и три чуждестранни фирми (75%), кои-

---

10 Пейчев, 2011.

11 Пак там, 2011.

12 Пак там, 2011.

13 Виж още “Състояние на водния сектор в България”, online: <http://ispa-mtrb.org/?id=111>

14 Интервю Иван Иванов, Българска Асоциация на Водите, 3-ти Септември, 2012 г

то обаче бързо продават акциите си на британската Юнайтид Ютилитис. В края на 2010 г. Юнайтид Ютилитис продава своя дял на френския воден гигант Веолия Вода. Прехвърлянето на акциите става без официално участие на Софийска община и без Столичния общински съвет да е гласувал съгласието си. Това е само един от недостатъците на концесионния договор на Софийска вода, отварящи тази първа концесия у нас към серия оспорвания, отричания и многократни опити за разваляне¹⁵.

Главната полза от концесията за ВиК мрежата на столицата остава осигуряването на средства за рехабилитация на мрежата. По договор, през първите 15 години концесионерът е задължен да инвестира пълната печалба, без да раздава дивиденди. Договорено е за този период да се направят инвестиции за не по-малко от 152 милиона долара, които се залагат в пет-годишни бизнес планове, съобразени с общината-концедент и одобрени от Държавната комисия за енергийно и водно регулиране (ДКЕВР). Но дори и този аспект остава твърде спорен. Няма ясна регламентация на това какво може да се отчита като инвестиции, а това отваря вратата за всевъзможни корупционни злоупотреби. Например, в началото на 2013 г. изтече информация, че като инвестиции се отчитат рекламните кампании, както и много средства за таксите и автомобили. Също така, средства се пренасочват към дъщерни фирми за проектантски услуги, отчитани като “инвестиции”¹⁶. През 2005 г. имаше подобен скандал. Тогава външният одитор изнесе информация, че компанията отчита като “инвестиции” всевъзможни неща, включително и сметки за ресторант¹⁷. Няма яснота относно мащабите на подобни практики, а до такава трудно може да се достигне поради липсата на прозрачност. Няма прозрачност относно съдържанието нито на договора, нито относно това какво точно минава за инвестиция. Има дори спечелени дела срещу Софийска община за отказ на достъп до информация по този повод¹⁸.

Първоначалната идея за вкарването на частен инвеститор в стопанисването на столичната ВиК мрежа е, че той ще може да вкара

15 Пейчев, 2011.

16 <http://www.mediapool.bg/vmesto-v-trabi-investitsii-na-sofiyska-voda-iztichat-kam-dashterni-firmi-news204612.html>

17 http://www.dnevnik.bg/dnevnikplus/2005/10/27/96069_studena_voda_ot_sofiiska_voda/ вж. също http://www.potrebitel-vikbg.org/files/document_1.pdf

18 <http://www.aip-bg.org/library/dela/del77.htm>

Въведение

външни средства. Софийска вода обаче постоянно повишава цените с аргумента, че приходите ще се ползват за подобрене на мрежата. Въпросът е в това, че ако ще се привличат средства чрез повишаване на цените, то това може да бъде свършено и от публичен орган, и не е нужен външен инвеститор. Така или иначе, няма значително подобрене на мрежата. Основният проблем е в огромните загуби, които остават почти непроменени от началото на концесията: около 60%. Първоначално концесионерът обещава, че само за първите пет години загубите ще спаднат до 30%, но дори и сега нивата са подобни като през 2000 г.¹⁹ Образуването на цената на водата за различните части на България става извън бизнес плановете на ВиК операторите и не включва нужните инвестиции в мрежата²⁰.

Като полза се явява и цялостната реорганизация на оператора и въвеждането на ноу-хау, нови софтуерни системи и приложения за по-ефективно управление на ресурса. Подобни подобрения, макар и не винаги наложими, не са по силите на други ВиК оператори в страната, отчасти, защото 80% от печалбата им отива директно в държавния бюджет. Неясно е обаче какви точно подобрения носи приложението ноу-хау при условие, че няма съществена промяна в основния проблем - загубите.

Големите разходи по концесията на Софийска вода, които в крайна сметка се поемат от потребителите, включват не само по-високата цена на привлечения капитал и чуждестранната експертиза на частния партньор. Те съдържат и разходите по концесионния контрол, и застраховката на активите, които не са присъщи за общински или държавни оператори. Чие управление обаче, частното или публичното, е по-ефективно, остава относителен въпрос. По мнение на експерти, в България има добра практика на управление във ВиК сектора, но конюнктурата е такава, че не позволява на ръководителите да взимат лесно управленчески решения. Те често биват спирани от местната политика. Концесията в такъв случай се явява като един вид делегиране на повече автономия за управлението на компанията²¹. Въпросната независимост на частния оператор от местната политика обаче е и независимост от граждански контрол, а в случай на лошо управление това вече е твърде проблематично.

---

19 <http://bg.mondediplo.com/article425.html>

20 Иванов, 2012.

21 Пак там, 2012.

ВиК – социално-икономически и урбанистични взаимовръзки

Логиката на частния оператор е, че всички получатели на водна услуга следва да я заплащат. Ако нямат такава възможност, трябва да намерят помощ от държавата. По отношение на социално слабите граждани, позицията на Българска асоциация по водите (БАВ) е, че е необходимо да се въведат помощи за вода, аналогично на енергийните такива. В Белгия, например, областите Валония и Брюксел са учредили социални фондове за вода, които помагат на социално слаби граждани да си плащат сметките. В областта Фландерс всеки гражданин има право на 15 куб. м. вода годишно без да плаща, като само ползвани количества над този минимум се фактурират²². Така се гарантира че всички са равнопоставени и всеки получава необходимия минимум.

Подобен е и примера на Кейптаун в ЮАР. Градът си е поставил за цел постигнато на социално-икономическо развитие и намаляване на бедността чрез разширение на комуналните услуги. Отчитайки финансовите реалности, различните нужди и икономически възможности на потребителите се доставя различна степен на ВиК услуга с гарантиран минимум за всички домакинства, независимо от тяхното местоположение и статут на законност²³. Може би най-добрият пример за градско демократично управление е това на бразилския град Порто Алегре²⁴. Общинската администрация от години се базира на принципа на прякото гражданско участие и е утвърдила партисипативното бюджетиране за решения на градско ниво. Например през 2002 г., повишаването на цените за ВиК услугите с 18% получава пълна гражданска подкрепа, за да може да се финансират належащи разширения на канализационната мрежа²⁵.

---

22 http://en.wikipedia.org/wiki/Water_supply_and_sanitation_in_Belgium

23 Jaglin, S. (2008) "Differentiating networked services in Cape Town: Echoes of splintering urbanism?", *Geoforum*, 39, pp. 1897-1906.

24 За повече информация за партисипативното бюджетиране на Порто Алегре, виж Menegat, R. (2002) "Participatory democracy and sustainable development: integrated urban environmental management in Porto Allegre, Brazil", *Environment and Urbanization*, 14 (2), online: <http://www.bvsde.paho.org/bvsacd/cd26/enurb/v14n2/181.pdf>

25 Hall, D., E. Lobina, Viero, O.M. and Maltz, H. (2002) "Water in Porto Allegre, Brazil – accountable, effective, sustainable and democratic", A PSIRU and DMEA Paper for WSSD Joburg, August, 2002, online: <http://www.psiru.org/reports/200vi2-08-W-dmae.pdf>

Въведение

Водата е човешко право, следователно и социално слабите потребители трябва да имат достъп до вода. Споменатите случаи дават добър повод за размисъл относно това какво трябва да се направи и в България. В трите случая обаче няма частно участие. Нужно е да се внимава за евентуални злоупотреби с правото на вода от страна на частните инвеститори. Последните могат да се опитат да се възползват от системите за социално подпомагане, превръщайки всеобщото право на вода в частна печалба. Този проблем посочва и поредното ограничение от частното управление на водоснабдяването.

Южно-африканският казус ни показва и друг съвременен феномен, присъщ на повечето големи градове в България – растежа на нерегламентирани квартали, населявани най-често с хора от ромски произход. Тук трябва да се подчертае, че достъпа до ВиК не може да се раздели от жилищните нужди. Там, където част от населението няма достъп (по различни причини) до формалния жилищен пазар и при недостиг на общински жилища, се стига до собствено строителство на нерегламентирани сгради. Това затруднява достъпа до вода и канализация. Обикновено, присъединяването става по стопански начин към съществуващи водопроводи. В резултат може да спадне налягането за ползвателите и да се стигне до социални напрежения. Макар да е имало инициатива от страна Софийска вода да се намерят иновативни решения за заплащане в нерегламентирани райони, такова решение изисква и сериозна подкрепа от общинските и държавните органи²⁶.

Проблемът с нерегламентираните жилищни квартали в София не е нов. Още повече, че има и случаи, в които не се признават нотариалните актове на жители на ромски квартали и съответно поставянето на водомери им се отказва. Така и самата компания бяга от отговорност от това да подобри, както събираемостта, така и мрежата, в по-бедните столични райони. По този начин не само спестява от нужните инвестиции, а отчита неплатените сметки като стопански загуби, допринасяйки допълнително към социалните напрежения в града. Проучвания обаче показват, че в огромната си част жителите на нерегламентираните жилищни райони, които нямат водомери, желаят да бъдат надлежно включени към мрежата и съответно да станат изрядни платци. Все пак за тази цел е наложително да се направят необходимите инвестиции за справяне с хронично ниското налягане,

---

²⁶ пак там, 2012.

което на много места означава и де факто липса на водоподаване. Проблемът е в това, че цели квартали се третират като неспособни да заплащат за услугата, без да се диференцира между различното социално положение на техните жители, като така практически всички остават изключени от нормален достъп до вода.

Разбира се, както писахме и преди, много софиянци нямат икономическата възможност да заплащат за услугата. Тук действително е наложително да бъдат изработени механизми за социално подпомагане, но би трябвало да се намери начин да се подпомагат социално-слабите граждани, а не корпоративните печалби. В тази връзка трябва да се има предвид, че след навлизането на частния инвеститор цените скачат многократно без това да се отрази значително на качеството или видимо да намали загубите. Последните, както споменахме, остават на нива от около 60% за над 12 години частно управление. Първоначално концесията е спечелена с обещанието, че осреднената цена за периода ще се равнява на 0.435 лв. за куб. м. за срока на договора.²⁷ Сега обаче цената е 1.76 лв. за куб. м., а в момента Веолия се опитва да вдигне цената на два лева, но още общината е против и ДКЕВР не одобрява искането.²⁸

Концесията – надежден модел за бъдещето на българския ВиК сектор?

Дори концесията на Софийска вода да бъде изпълнена докрай, не е ясно какво ще се прави след това. Възможно е общината да се окаже принудена отново да търси концесионер, за да оправи нещата²⁹. Пълна приватизация на ВиК сектора в България, както тази проведена в Англия и Уелс, едва ли някога ще има. Експерти считат, че изцяло частна собственост няма перспектива в България³⁰. Позицията на Министерството на регионално развитие и благоустройство е, че собствеността на активите трябва да е публична, тоест държавна или общинска в зависимост от стратегическата значимост на съоръженията. Идеята е, че след това могат да се търсят всевъзможни форми на

---

27 <http://bg.mondediplo.com/article425.html>

28 <http://www.mediapool.bg/veoliya-iska-2-leva-za-kubik-voda-v-sofiya-obshtinata-e-protiv-dkevr-malchi-news204533.html>

29 Иванов, 2012.

30 Пейчев, 2011.

Въведение

публично-частни партньорства (ПЧП), като решението се взема от собственика на съответните активи³¹.

За да се привлекат външни инвеститори трябва да е ясна собствеността на активите и да се окрупни ВиК сектора. В България към момента се падат 50 ВиК оператора на общо население от 7.5 милиона, разпределено неравномерно в 28 области. Следователно един оператор предоставя услуги средно на около 150 000 души. По мнение на чуждестранните инвеститори си струва да се инвестира само в дружества, предоставящи услуги на най-малко 250 000 жители³². Водната асоциация в район Плевен, където се обслужват 300 000 жители, е единственото сериозно обсъждано второ ПЧП за България. Макар че има интерес от седем компании, единствено асоциацията може да прецени дали да отдава дружеството на концесия³³. Във всеки случай обаче трябва да се обмислят предварително потенциалните ползи и недостатъци от едно публично-частно партньорство. Необходимо е да се настоява на прозрачността и добрия контрол върху процеса на концесиониране, така че всички страни да са наясно какво се случва и каква е крайната цел³⁴. Натрупаният негативен опит и неуспехите на частното управление на водоснабдяването в София са сериозен аргумент срещу евентуални нови сделки. Трябва да се има предвид и това, че ПЧП могат да се употребяват като инструмент за социализация на разходите и приватизация на печалбите.

Оперативните програми “Околна среда” са друг фактор, който не е съществувал по времето на отдаването на ВиК-София на концесия. Сега обаче трябва да отчетат в дебата относно възможни нови публично-частни партньорства. Вече в много български градове масово се изграждат канализационни системи по тези програми и покрай тях се подменят и водопроводи. Този вид финансова подкрепа за ВиК сектора намалява нуждата от концесиониране.

Важно е да се отбележи, че дори последните анализи на самата Световна банка за досегашния им опит с публично-частните партньорства показват, че местни фирми управляват по-добре, независимо дали моделът на управление е концесионен или не. Също така, едно партньорство няма нужда да е непременно между публичен и

---

31 Интервю с Добромир Симиджиев, *Булаква*, 2011, брой 4, стр. 18-19.

32 Интервю с Георги Палко, *Ютилитис*, Октомври 2011, стр. 38-40.

33 Интервю с Добромир Симиджиев, *Булаква*, 2012, брой 2, стр. 8-9.

34 Иванов, 2012.

частен орган. То може да е между два публични органа, за да получи финансиране, стига да се докаже, че съответните институции са способни да управляват ресурса ефективно. Така например едно от дружествата кандидати за Плевенския проект е общинската ВиК фирма на австрийския град Залцбург. В света има все повече случаи за публично-публични партньорства във водоснабдителния сектор.

Няколко наложими въпроса преди да слагаме край на концесията

Двата най-позитивни казуса в книгата, Париж и Хамилтън, се отличават с голяма демократичност и гражданско участие в мащабния проект по ремунисипализацията. В България опити за приватизацията на водоснабдяването във Варна и Шумен са осуетявани поради силен граждански натиск. За прекратяване на концесията обаче трябва сериозен контрол от страна на общината-концедент върху концесионера. В случая със столицата трудно може да се каже, че такава инициатива е по силите на общината. Макар и да има отдел “Концесионен контрол” в Софийска община, капацитетът му е недостатъчен. Контролът върху концесионера се упражнява пост-фактум, когато вече е минала давността на проблема и независимо от констатацията, тя няма корективни способности³⁵. Това означава, че трябва да се мисли за разработване на нови механизми за гражданско участие и ефективен демократичен контрол не само над предприятието, а и върху общината.

Както концесионирането, така и евентуалното връщане към обществено управление, трябва да се обмисля предварително. Необходимостта от това е видима и в настоящата книга. Нужно е да се поставят конкретни и понякога трудни въпроси: Дали общината и/или държавата имат капацитета за поемане на управлението на мрежата без загуба на натрупаната от концесионера експертиза? Как точно трябва да протече един такъв крайно сложен трансфер? Какви ще са резултатите за потребителите? На какви демократични принципи ще се базира публичното управление? Какво ще е разбирането за “публичност” на обществения ВиК оператор? Задоволителният отговор на тези въпроси изисква време, усилия и последователност. Но преди всичко широк публичен дебат за ролята на общината, държавата и гражданите в изработването на решения относно организирането

---

35 Иванов, 2012.

Въведение

на водоснабдяването в интерес на всички. Примерите в тази книга представят значителен принос към започването на такъв дебат, отваряйки по-широко спектъра от възможни идеи. А въпросите може да са за водата, но засягат и цялостното политическо управление и настоящето трескаво търсене на алтернативни модели от страна на недоволните протестиращи граждани. Както гласи и един от лозунгите на италианското движение за обществено водоснабдяване: Пише се вода, но се чете демокрация.

Благодарности:

Розалина Бабуркова би искала да благодаря на Иван Иванов от Българската асоциация по Водите за искрената помощ, време и предоставена информация.